

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

בס"ד, גליון תקעה, פרשת ויקרא-זכור, תשפ"ד

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

לפסוק והפועל יודע דרך הנהר, פסידא דפועל ואין בעל הבית נותן לו כלום, אף על פי שגם בעל הבית יודע דרך הנהר. אבל אם אין הפועל יודע דרך הנהר, ובעל הבית יודע, נותן לו שכרו כפועל בטל. הגה: וכן בכל אונס שאירע לפועל, בין ששניהם היו יודעין שדרך האונס לבא או ששניהן אינן יודעין, הוי פסידא דפועל" ע"כ. הנה מבואר שבכל ספק, יד המוחזק על העליונה, ולכן הפועל מפסיד כי בעל הבית מחזיק במעות.

ולפי זה, גם בדין זה, אם המזמין לא ידע שיש נהגות בחברה זו, ולתומו הזמין מונית, כיון דרובא דרובא של נהגי המוניות הינם אנשים, אינו צריך להעלות על דעתו שתבוא אשה. ואפי' אם נניח שגם בעלי החברה לא היו צריכים להעלות על דעתם שיש נוסעים המסרבים ליסוע עם נהגת פטור מלשלם כפי שנתבאר בשו"ע חו"מ שלד א' דכל דבר אונס שלא ידעו הבעל הבית והפועל הוא פסידא דפועל, והוא הדין בנידון דידן שאינו צריך לשלם. וכן אם המזמין ידע שיש נהגות, ומתוך הרגילות סמך על הרוב שיבוא נהג, וגם החברה יודעת שיש המקפידים שלא ליסוע עם נהגת פטור, וכפי שנתבאר בשו"ע שם שגם אם הבעה"ב והפועל ידעו מהאונס הוי פסידא דפועל.

ואף אם המקפידים שלא ליסוע עם נהגת הם מיעוט, בכל זאת המזמין פטור שהם רוצים להוציא ממנו ממון, ובזה ידו על העליונה שהי' להם לברר אולי הוא מאותם המיעוט שאינם נוסעים עם נהגת. עיין בנתיבות (סי' רלב סכ"ג ביאורים, יד) לענין מקח, שיש שוורים לרדיא או לשחיטה כשהקונה טוען שהוא מהמיעוט, דאין מוציאין מהמוחזק אף כשהרוב נגדו, וחולק בזה על הפרישה ומספק אין להוציא ממון כנתיבות ומסתבר דהוא הדין לענין פועלים. עד כאן לשונו.

העולה מזה: ראיתי מי שכתב, שכיון שמבואר בחושן משפט, שאם שכר פועל וקרה אונס, ואין יכול לעבוד, מפסיד הפועל, זיד בעל הבית על העליונה, שהוא מוחזק במעות, כמו כן בנידון זה, יד המזמין על העליונה.

אין הנידון הזה דומה כלל לדין אונס בפועל

ולעניות דעתי, אין נידון זה דומה כלל לדין זה. דאם שוכר פועל וקרה אונס שלא היה הפועל יכול לעבוד, אמרינן שהיה לפועל להתנות שאם יהיה אונס ישלם לו שכרו, ואמרינן מדלא התנה, הפסיד, מי

בדין הזמין מונית והגיעה נהגת או נהג ערבי

ובו יבואר: א. הזמין פועלים וקרה אונס, שאינם יכולים לעבוד, מי משלם. ב. הזמין מונית, ובאה נהגת, האם זה דומה לדין אונס פועלים. ג. מה הוא גדר מום במקח. ד. הזמין מונית, ובא נהג ערבי ולא רצה לנסוע, האם חייב לשלם דמי נסיעה. ה. הזמין נסיעה ובאה נהגת ולא רצה לנסוע, האם חייב לשלם דמי נסיעה, והאם יש הבדל בין יום ללילה.

הנידון

"הזמנתי מונית בחזרה מתל אביב, והגיעה נהגת, אמרתי לה שאני לא נוסע עם נהגת, והזמינה לי נהג אחר, אבל חייבה אותי בתשלום. שילמתי כדי שלא לגרום חילול ה', אבל נפשי בשאלתי, האם על פי תורה אני חייב לשלם. ושאלה זו בשני אופנים: א. באופן שהיה בלילה, ויש איסור יחוד ממש. ב. נסיעה ביום שאין שאלה של יחוד, אבל לא נעים לי לנסוע עם אשה. יש לציין שרובא דרובא של הנהגים הם גברים, ורק מיעוט הם נשים, ולא עלה בדעתי שתבוא אשה, מצד שני יש לציין שרוב האנשים לא מפריע להם נהגת גם לא בלילה, שהרי החברה היא חברת מוניות חילונית. אותו השאלה היא באופן שהזמין בירושלים מונית, והגיע נהג ערבי ואינו רוצה לנסוע. האם צריך לשלם לחברה על הנסיעה".

תשובה

הזמין מונית ושלחו לו נהגת, ולא רצה לנסוע, חייב לשלם דמי נסיעה אפילו בלילה, שיש איסור יחוד, כיון שאין זה מום במקח לפי מנהג העולם, וכן אם הגיע נהג ערבי ולא רצה לנסוע חייב לשלם.

ביאור התשובה

יש מי שכתב שזה דומה לכל ספק אונס

ראיתי מי שכתב, שדין זה יש לדמות למבואר בחושן משפט בסימן שלד, וז"ל המחבר "השוכר את הפועל להשקות השדה מזה הנהר, ופסק הנהר בחצי היום, אם אין דרכו להפסיק, או אפילו שדרכו

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

פסק דין בנידון דידן

ולאור המבואר, נראה שיש ללכת אחר מנהג העולם בכל אופן, ולכן, אם הזמין מונית בתחנה שאין נחשב מום בהזמנה אם שולחים נהגת, חייב לשלם, כיון שהם שלחו לו מה שמקובל אצלם, ואפילו שזה בלילה ויש איסור ייחוד, אבל אצלם אין זה מום, והוא התחייב להם ממון לפי המקובל אצלם.

ואין לטעון שזה מנהג רע שאין ללכת אחריו, שאין זה תלוי כלל במנהג רע או טוב, זה תלוי אם זה מום במקח או לא. כמו כן, אם הזמין מונית בירושלים ושלחו נהג ערבי, כיון שרוב האנשים אינם חוששים מזה, כיון שנהג חושש לפרנסתו, ולכן מעסיקים אותו שם, אין זה מום במקח, וחייב לשלם על הנסיעה.

דינים העולים:

א. הזמין מונית ושלחו לו נהגת, ולא רצה לנסוע, חייב לשלם דמי נסיעה אפילו בלילה, שיש איסור ייחוד, כיון שאין זה מום במקח לפי מנהג העולם, וכן אם הגיע נהג ערבי ולא רצה לנסוע חייב לשלם.

ב. ראיתי מי שכתב, שכיון שמבואר בחושן משפט, שאם שכר פועל וקרה אונס, ואין יכול לעבוד, מפסיד הפועל, דיד בעל הבית על העליונה, שהוא מוחזק במעות, כמו כן בנידון זה, יד המזמין על העליונה.

ג. בנידון דידן אין אונס שאין יכול לעבוד, אלא עומק השאלה היא, האם יש כאן טעות במקח, כלומר המזמין הזמין מונית, וקיבל מונית שלא מתאימה לו, לפיכך אנו דנין, האם זה נחשב מקח טעות, או לא מקח טעות. וגדר מקח טעות תלוי מה מקובל בעולם.

שבא להוציא, כי המוציא מחברו עליו הראיה, וכמבואר כל זה ברא"ש (בבא מציעא פרק ו, פסקא ג).

אבל בנידון דידן אין אונס שאין יכול לעבוד, אלא עומק השאלה היא, האם יש כאן טעות במקח, כלומר המזמין הזמין מונית, וקיבל מונית שלא מתאימה לו, לפיכך אנו דנין, האם מונית כזאת ששלחו נחשב מקח טעות, או לא מקח טעות. והנידון, אם זה מקח טעות, תלוי, האם יש כאן מום במקח, או אין כאן מום במקח, והגדרת מום במקח תלוי מה שנהגים, וכבר ביארנו דין זה בסימן שנט, אות ב' והנני מעתיק מה שכתבנו שם.

"והנה בדין מקח טעות כתב המחבר בחושן משפט (רלב, ו) וז"ל "כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום שמחזירים בו מקח זה, מחזירין. וכל שהסכימו עליו שאינו מום, הרי זה אינו מחזיר בו אלא אם פירש, שכל הנושא ונותן סתם, על מנהג המדינה הוא סומך" עכ"ל. ומזה נלמד גם בנידון דידן, שכיון שרוב המזמנים מונית אינם חרדים לדבר ה', ורובם אינו מקפיד בזה, לפיכך אין לומר שהחברת מוניות גרמא לנזק, אלא המזמין, וחייב בדמי הגעה מעיקר הדין. ויש להוסיף עוד טעם, שהרי מעיקר הדין אין איסור לנסוע עם נהגת כשאין חשש יחוד, וכשם שנשים נוסעות במונית, גם לגברים מותר מעיקר הדין לנסוע, לכן המחמיר, יחמיר על עצמו ויבקש שלא ישלחו נהגת" ע"כ מסימן שנט אות ב.

העולה מזה: בנידון דידן אין אונס שאין יכול לעבוד, אלא עומק השאלה היא, האם יש כאן טעות במקח, כלומר המזמין הזמין מונית, וקיבל מונית שלא מתאימה לו, לפיכך אנו דנין, האם זה נחשב מקח טעות, או לא מקח טעות. וגדר מקח טעות תלוי מה מקובל בעולם.

